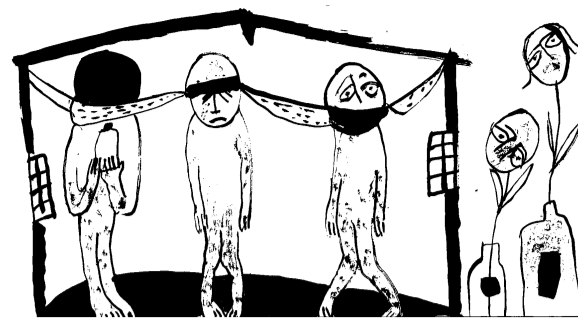

Dacă e adevărată vorba lui Jaspers că filozofii își pun – și încearcă să răspundă la – întrebări copilăresc de simple, ultima carte a gânditorului francez se înscrie în perimetrul riscatei definiții.

Scrisoare din Paris

„Singurul” filozof

AVÂND sau nu dreptate (dar nu spunea Camil Petrescu că preferințele sunt absolute sau nu sunt nimic?), Michel Foucault îl proclama pe prietenul său Gilles Deleuze „singurul spirit filosofic al Franței”. Îl privesc deci cu oarecare curiozitate pe domnul în vârstă, dar nu bătrân, din fotografie, zâmbet bonom și privire scormonitoare, și ea cu sclipiri vesele, dantură imperfectă, ca să mă exprim eufemistic, pulovăr albastru comod, ca să nu zic prea larg, cămașa răsfrântă numai pe jumătate, cealaltă jumătate neglijent uitată pe dinăuntru, pălărie de paie trasă pe ochi, mâini și urechi mari – este filozoful Deleuze; acum doi ani i-a apărut o carte de convorbiri (cu Felix Guattari) intitulată de-a dreptul *Ce este filozofia?* Iar în urmă cu câteva luni alta: *Critique et clinique* (Éditions de Minuit). Dacă e adevărată vorba lui Jaspers că filozofii își pun – și încearcă să răspundă la – întrebări copilăresc de simple, ultima carte a gânditorului francez se înscrie în perimetrul riscatei definiții, confirmând-o din plin – voindu-se un răspuns la întrebarea copilărească pe care nu obosim să ne-o punem – ce înseamnă în definitiv a fi „mare scriitor”. Toți copiii ceva mai bătrâni, critici literari sau nu, tot dau târcoale acestei inadmisibil de naive întrebări, toți – vorba poetului – vor să joace Hamlet. Deleuze le sare cu generozitate în ajutor, socotind că întrebarea are statut filozofic – și desigur are.

Răspunsul filozofului nu e în întregime nou – și cum de-ar fi, după două-trei secole de intensivă reflecție asupra „spiritului creator” în literatură – dar atrage atenția prin „radicalitatea” sa, prin curajul de a duce lucrurile până la capăt, cu o nepăsare la nuanțele concretului, ale „particularului” – proprie filozofilor. Iată fraza cheie: „Un mare scriitor este totdeauna ca un străin în limba în care se exprimă, chiar dacă-i limba sa natală.”

Șocantă frază pentru cei, mai ales, pe care școala și tratatele de retorică literară i-au deprins să creadă că scriitorii mari exprimă geniul limbii, dau o expresie înaltă – de veritabilă sinteză – limbii obștești, fiindu-i cei mai fideli exponenți, meșteri ai limbii naționale și așa mai departe, demni să fie studiați ca modele de „limbă natală”, asta oricum.

Nu, nu e deloc de la sine înțeles o astfel de viziune, nu e deloc „asta oricum”...

Marii scriitori inventează un limbaj, chiar o altă limbă care se diferențiază straniu de cea comună, o sfidează pe aceasta, o subminează, negându-i generalitatea, pretențiile autoritare, totalitarismul, dictatura (o dictatură a „majorității” dominante) – ideea fusese anticipată de formalistii ruși iar mai aproape de noi (și de inima noastră...) de Roland Barthes în studiile (situat la nivelul analizelor de limbaj) consacrate lui Sade-Loyola-Fourrier și cu toată forța în celebra *Lecție inaugurală* din 1978 de la Collège de France (pe care o ascult în răstimpuri, a fost din fericire înregistrată – blândetea magică a rostirii ei fiind cu efect *contrazisă* de violența „subversivă” a ideilor criticului...). Filozoful admirat de Foucault (fascinat și de Barthes, al cărui „curs”, despre limbajele literaturii, el este cel ce-l inițiază și îl „impune” la Collège de France...) face un pas mai departe în raport cu criticul literar, vorbind nu numai de o limbă „nouă”, creată de fiecare mare scriitor, ci și într-un fel încă mai apăsător și mai sfidător – de o limbă „străină”, de un „străin” în propria limbă – un „mare scriitor” alfel zis.

Analizele dedicate de Deleuze lui Melville (capitolul cel mai important al cărții), lui Beckett, D. H. Lawrence, lui Kafka (despre care scrisese și o carte, în colaborare,

acum aproape 20 de ani) converg – se „adună” în jurul aceleiași linii de forță.

„Un mare scriitor este totdeauna ca un străin în limba în care se exprimă... La limită, el își absoarbe puterile dintr-o minoritate mută, necunoscută și care nu-i aparține decât lui. Străin în propria-i limbă. El nu amestecă o altă limbă cu a sa, ci croiește în limba sa o limbă străină – una care nu preexistă. Face să strige, să se bălbaie, să murmure limba în ea însăși”. „Ei nu amestecă două limbi, nici chiar una majoră cu una minoră, cu toate că multi dintre ei se atașează unor minorități (Kafka și Beckett sunt aici avuți în vedere de G. D., n.n.) ca semnul însuși al vocației lor.”

Termenii „major” și „minor” sunt folosiți în accepția pe care o au în muzică, cel de al doilea termen fiind mai intens valorificat – consideră G.D. – în opera unor mari scriitori: „Ce fac ei, e mai curând să inventeze uzajul unei tonalități minore în cadrul limbii majore în care se exprimă. Ei „minorizează” (transpun adică în registrul minor – n.n.) această limbă, ca în muzică, schițând în modul minor combinații dinamice într-un perpetuu dezechilibru. Ei sunt mari tocmai pentru că minorizează: ei fac limba să „fugă”, nu încetează o clipă să o dezechilibreze, să o facă să se bifurce și să varieze în fiecare din termenii ei potrivit unei neconținute modulari”.

Tradiționala „ceartă” – și suspiciune reciprocă – dintre filozofi și literați, dintre autorii de „sisteme” și marii scriitori, pare să nu mai fie o fatalitate – ești înclinat să crezi și să zici, cel puțin în ce-i privește pe cei dintâi, pe filozofi, pe măcar unul dintre ei (Gilles Deleuze) – cu siguranță. Unul pe care Foucault îl considera a fi – pe drept sau pe nedrept – și „singurul”.

Lucian RAICU

ianuarie 1994

Emil Brumar

CERȘETORUL DE CAFEA

Mereu-Mereu, prințesa dolofană...

Mereu-Mereu, prințesa dolofană,
Nu mai pune demult geană
pe geană,
Gîndindu-se-n cearceafuri și
în perne
La prințul ei plecat în cruciade
Întru-apărarea flămării eterne
A Domnului ce doar în ceruri
șade
Și ne privește, tandru, cu binoclul,
La cît de viu ne arde-n inimi
focul
Și cum mai cerne dînsa, ca prin
sită,
Cu coapsele, odaia infinită...

Fototeca României literare

Foto Ion CUCU

Ioana Diaconescu, Constantin Chiriță,
Alexandru Balaci, Radu Lupan